

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. การบริหารและการบริหารการศึกษา
2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม
3. ความเป็นมาเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543
5. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารและการบริหารการศึกษา

การบริหาร (Administration) ใช้เป็นคำกลางในการบริหารกิจการที่เป็นสาธารณะ ประโยชน์หรือการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งได้มีนักวิชาการด้านการบริหารหลายท่านได้ให้ทรรศนะไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน (Simon .1966 : 3) การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2532 : 8) ถวิล เกื้อกุลวงศ์ (2530 : 17) ได้อธิบายว่า การบริหาร คือ การแก้ปัญหาขององค์การให้บรรลุผลสำเร็จขององค์การตามเป้าหมาย ซึ่งอาจทำในรูปของการตัดสินใจหรือการบริหารก็ได้ ส่วน สมยศ นาวิกาน (2538 : 18) การบริหาร คือ กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมความพยายามของสมาชิกองค์การเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายที่กำหนดไว้ ต่างจาก ปกรณ์ ศรีดอนไผ่ (2530 : 1) สรุปว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการนำทรัพยากร คน เงิน วัสดุ มาจัดการ มาดำเนินการ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 3) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างทีบุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการ

อย่างมีระเบียบ และการใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถ
 ธรรม (2527 :18)

อุทัย หิรัญโต (2521 :1)และเอกชัย กี่สุขพันธ์ (2527 : 1) ที่กล่าวว่า การบริหาร คือ
 กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป การบริหาร หมายถึง การร่วมกันทำกิจกรรมของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป
 เพื่อดำเนินการในเรื่องต่างๆบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยอาศัย เทคนิค กระบวนการ วิธีการ
 และทรัพยากรในการบริหาร ที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ
 เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมทุกๆด้าน นับตั้งแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และ
 คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมที่ตรงกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆที่อาศัยการควบคุม
 สิ่งแวดล้อม ให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆอย่างเหมาะสม เพื่อให้
 บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ . 2534 : 4)
 ส่วนเมธี บิลันธนาพันธ์ (2525 : 3) ได้กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้ทั้งศาสตร์และ
 ศิลป์ในการดำเนินการ หรือให้การบริหารด้านการปกครอง การเรียนการสอน และการปรับปรุงแก้ไข
 เกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษาร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ
 ตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ ต่างจาก สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 : 3) อธิบายว่า การบริหารการ
 ศึกษา หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา โดยใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ
 เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ทางด้าน ปัญญา สาร (2516 : 10) ได้กล่าวว่า การ
 บริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน
 ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุกๆด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ค่านิยมหรือ
 คุณธรรม ทั้งในด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดี และมี
 ประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆที่ระเบียบแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผนทั้ง
 ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน หรืออาจกล่าวได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินการ
 ของกลุ่มบุคคลโดยใช้ศาสตร์และศิลป์ ทักษะกระบวนการบริหาร ตลอดจนทรัพยากรในการบริหาร
 เพื่อพัฒนาเด็ก หรือเยาวชนให้ได้รับการศึกษา มีความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ และค่านิยม
 ที่ดีในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

การบริหารแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของ การมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการ นักการศึกษา หลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับรูปแบบ หรือลักษณะของงานที่ปฏิบัติ เช่น จรูญ สุภาพ (2541 : 331) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการที่สำคัญอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย เพราะว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนพึงในการกำหนดนโยบายในการตัดสินใจและกิจการต่างๆของรัฐบาลและในทางการเมืองอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล อาจถือได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นเกณฑ์ ที่จะพิจารณาระบบการปกครองหรือระบบการเมืองประเทศใดเป็นเผด็จการหรือประชาธิปไตย

แบบของการมีส่วนร่วม พิลสันท์ ฮิริญวงษ์ (2541 : 24) กล่าวถึง แบบของการมีส่วนร่วมที่สำคัญ มี 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมแบบกลุ่มงาน กลุ่มงานประกอบไปด้วยผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคคลอื่นในองค์กรที่เกี่ยวข้องอยู่บ่อยครั้ง
2. การมีส่วนร่วมแบบโครงการหรือเมทริก (Matrix or Project Management) การมีส่วนร่วมแบบนี้เกี่ยวข้องกับการจัดโครงสร้างขององค์กรโดยส่วนรวมเสียใหม่
3. การมีส่วนร่วมแบบมีการเจรจาต่อรอง (Collective Bargaining) การร่วมเจรจาต่อรองเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมอีกแบบหนึ่ง
4. การมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตยในทางอุตสาหกรรม (Industrial Democracy) องค์กรที่มีลักษณะเป็นแบบประชาธิปไตย การให้ความสำคัญของพนักงานในการตัดสินใจ โดยเลือกพนักงานที่เก็งขึ้นมาช่วยวางแผน กำหนดนโยบาย ซึ่งอาจถูกเลือกโดยฝ่ายบริหารหรือคนงานอื่นๆ

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม Cohen และ Uohoff (พิลสันท์ ฮิริญวงษ์ . 2541 : 25 ; อ้างอิงมาจาก Cohen และ Uohoff) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการสำคัญที่จะต้องทำ คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์โดยวิธีใด
3. การคุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน
4. การออกข้อบังคับสภาตำบล เพื่อให้บังคับแก่ประชาชนในตำบลให้ถือปฏิบัติ ในส่วนนี้ถ้าข้อบังคับที่สภาตำบลกำหนดขึ้นมีลักษณะของการสร้างสรรค์ ควรนำมาให้นักเรียนได้เรียนรู้หรือ

ศึกษาที่โรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาพฤติกรรมที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนด้วย

ดังนั้นการที่ชุมชนจะยึดเอาโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ชุมชนจะต้องตระหนักและเห็นคุณค่าของการศึกษาตลอดจนร่วมมือร่วมใจกันเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ

ความสำคัญของการที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

เจมส์ ไดรฟ์แนนท์ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และคณะ. 2540 : 98 – 101 ; อ้างอิงมาจาก เจมส์ ไดรฟ์แนนท์) นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า “โรงเรียนและชุมชนเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก” โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการ วางนโยบายในการแก้ปัญหาและการประเมินผลของโรงเรียน. หลักการนี้ที่ชุมชนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

ในปัจจุบันการศึกษาไม่จำเป็นต้องมาจากการวางแผนของนักการศึกษาเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นประชาชนจึงได้มีโอกาสร่วมวางแผนการศึกษาบ้างและได้เสนอหลักที่ควรยึดถือในการปฏิบัติงานเพื่อสนองความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน โดยชุมชนนั้นมีดังนี้

1. ควรมีความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและประชาชนในการพัฒนาโรงเรียน
2. นโยบายการศึกษาควรมาจากการกำหนดของประชาชนไม่ในรูปใดก็รูปหนึ่งในระดับประเทศ
3. การดำเนินงานที่แท้จริงของโรงเรียน เป็นความรับผิดชอบของนักวิชาการและบุคลากรทางการศึกษา
4. ประชาชนควรมีส่วนร่วมกับการศึกษาในทุกระดับ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนไม่ว่าจะเป็นชุมชนระดับชาติ จังหวัด หรืออำเภอหมู่บ้าน ฯ
5. การที่จะให้ประชาชนธรรมดามีส่วนร่วมในการศึกษานั้นต้องมีการแนะนำจากนักวิชาการ
6. ความมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโรงเรียนจะต้องกระจายไปอย่างทั่วถึง มิใช่จะเป็นแต่เฉพาะบุคคลบางกลุ่มบางเหล่า
7. การมีส่วนร่วมใดๆ ในการศึกษาของประชาชน ควรขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการศึกษาที่ได้รับมาอย่างถี่ถ้วน
8. การมีส่วนร่วมจะต้องเป็นไปอย่างมีแบบแผน ควรได้มีการกำหนดขอบเขตของประชาชนในการเข้ามีส่วนร่วมดังกล่าว

9. การเข้าร่วมควรปรับให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นๆ ในบางครั้งเราอาจนิยมการออกแบบเพราะง่ายดี แต่ผลเสียอาจมีมากมาย

10. การเข้าร่วมจะต้องมีการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มขึ้นจากการทำงานระดับง่าย ๆ ก่อน แล้วจึงเริ่มไปสู่งานยาก

การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2541 : 13 – 18 อ้างอิงมาจากเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนการทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆหรือกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร และประสิทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้น ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิด สติปัญญา ก็คือ การมีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (involvement) ในการดำเนินการปฏิบัติภารกิจต่างๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด

ความเป็นมาเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษา จัดเป็นคณะบุคคลที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการ ที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษา ในการจัดการศึกษาของชุมชน (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ . 2542) ในอดีตการจัดการศึกษาของประเทศไทย ก่อนที่จะเริ่มมีจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการ ศูนย์กลางของการจัดการศึกษาจะอยู่ในชุมชน มีวัดและบ้านร่วมกันจัด โดยไม่มีกฎเกณฑ์ที่เป็นระเบียบปฏิบัติ ว่าฝ่ายใดควรช่วยอย่างไร ด้านไหน แต่ก็เป็นความร่วมมือดำเนินการที่สอดคล้องกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษา ได้กำหนดขึ้น โดยใช้ชื่อครั้งแรกว่า กรรมการศึกษา เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ขึ้น และประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2464 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับแรกของไทย ที่บังคับเด็กไทยต้องเข้าเรียนต้องเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา จากอายุ 7 ปี เต็มหรือย่างเข้าปีที่ 8 จนถึงอายุ 14 ปีเต็ม (ภิญโญ สาร. 2519 : 326) ซึ่งนับเป็นก้าวแรกที่รัฐมอบภาระให้แก่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการทางการศึกษา

หลังจากนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและระเบียบกระทรวงศึกษาธิการขึ้นอีกหลายฉบับแต่รูปแบบของคณะกรรมการการศึกษาก็ยังคงอยู่ต่างกันแต่เพียงบทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมเท่านั้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2525 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ขึ้น โดยคัดเลือกจากผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า พ่อค้า ข้าราชการในพื้นที่เป็นต้น โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดแนวทางการสรรหาจำนวน คุณสมบัติ วาระและการพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการไว้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2529 : 349) ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศในปี พ.ศ. 2550 โดยกำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ 1. ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา 2. ด้านปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอน 3. ด้านปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา 4. ด้านปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา และได้กำหนดนโยบายการกำหนดสรรพกำลังทั้งภาครัฐและเอกชน การประสานความร่วมมือทุกระดับ ตั้งแต่สถานศึกษา อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมและกระทรวง (สมเดช สีแสง. 2540 : 43)

ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ได้กล่าวไว้ในมาตรา 289 ว่า " องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้นและเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ " ซึ่งจากหลักการดังกล่าวได้ส่งผลมายังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 40 ความว่า " ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ" (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542) จากกฎหมายดังกล่าว ทำให้กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ขึ้นเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนหลายฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการบริหารการศึกษาและจัดการศึกษาของสถานศึกษาในชุมชน

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ประกอบกับ มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539”

บรรดา ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่หมายความถึงสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการที่รับผิดชอบบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคน แต่ไม่เกิน สิบห้าคน ประกอบด้วย

- (1) “ผู้แทนผู้ปกครอง” ได้แก่ ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียน ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้นไม่เกินสองคน
- (2) “ผู้แทนครู” ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน
- (3) “ผู้แทนองค์กรชุมชน” ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใดที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

- (4) “ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น จำนวนไม่เกินสองคน
- (5) “ผู้แทนศิษย์เก่า” ได้แก่ ผู้แทนของสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่า หรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกิน สองคน
- (6) “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสี่คนให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่งใน(1) (3) (4) (5) และ (6) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการกำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการ เพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการตามข้อ 5 โดยคำนึงถึงสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรี จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ข้อ 7 การได้มาซึ่งคณะกรรมการ ให้ดำเนินการดังนี้

- (1) ให้สถานศึกษาประกาศรับสมัครผู้แทนตามข้อ 5 (1) (2) (3) (4) และ (5)
- (2) ให้ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกตามข้อ 7 (1) คัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6
- (3) ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกตามข้อ 7 (2) และผู้บริหารสถานศึกษาเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามที่เห็นสมควร จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และประชุมคัดเลือกให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6
- (4) ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรายชื่อเสนอผู้มีอำนาจลงนามตามข้อ 9 เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง

ในกรณีไม่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้แทนในองค์ประกอบใด ให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อ บุคคลในองค์ประกอบนั้น จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนที่กำหนดไว้

ในกรณีที่มิผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเท่าที่มีอยู่ในองค์ประกอบนั้น แล้วให้คณะกรรมการเสนอ

รายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่ยังขาดอยู่ และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือตามจำนวนที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดมีจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกดังกล่าวเป็นกรรมการในองค์ประกอบนั้น

ข้อ 8 คุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ

- (1) เป็นผู้สนใจในการพัฒนาการศึกษา
- (2) เป็นผู้มีความประพฤติดี
- (3) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดย ประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ 9 ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับเป็นผู้ลงนามในการแต่งตั้งและอนุญาตการลาออกของคณะกรรมการ

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

คณะกรรมการซึ่งได้มาตามระเบียบนี้ในวาระแรก เมื่อครบกำหนดสองปีให้จับสลากออกกึ่งหนึ่ง ในกรณีที่เกินจำนวนให้พิเศษเพิ่มเป็นหนึ่งคน ยกเว้นกรรมการและเลขานุการ

ให้สถานศึกษาดำเนินการสรรหากรรมการทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคสอง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อ 7 โดยให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระในวรรคหนึ่ง

การสรรหากรรมการใหม่แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง และวรรคสาม ให้ดำเนินการภายในสี่สิบห้าวันจากวันครบวาระหรือครบกำหนดแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการชุดเดิมปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะได้มีการประกาศแต่งตั้งกรรมการใหม่

กรรมการที่พ้นวาระอาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการได้อีก

ข้อ 11 กรรมการจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ออกตามวาระ
- (2) ตาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 8
- (5) เป็นบุคคลล้มละลาย

- (6) เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (7) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (8) พ้นจากตำแหน่งในสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (2) และผู้บริหารสถานศึกษา
- (9) พ้นจากสภาพการเป็นผู้ปกครองนักเรียนของสถานศึกษานั้นสำหรับกรรมการตามข้อ 5(1)
- (10) พ้นจากสภาพการเป็นผู้แทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับกรรมการตามข้อ 5 (4)
- (11) คณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสาม มีมติให้ออก ยกเว้นตำแหน่งกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 12 ในกรณีที่กรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่าเก้าสิบวันให้สถานศึกษาเนืองการตามข้อ 7 เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการตามองค์ประกอบนั้น ภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ว่างลง และให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ข้อ 13 คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
- (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- (4) กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
- (5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน
- (6) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- (7) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณด้านการบริหารบุคคลและด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
- (8) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชาติ

- (9) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
- (10) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษา ก่อนเสนอต่อสาธารณชน
- (11) แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ ตามที่เห็นสมควร
- (12) ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

ข้อ 14 ให้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้ง การดำเนินการประชุมคณะกรรมการ ให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด โดยให้กรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่มีอยู่ในขณะนั้น และให้มีผู้แทนของนักเรียนเข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง ให้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการด้วย

ให้ผู้บริหารสถานศึกษารายงานผลการประชุมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่ง ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการประชุม

ข้อ 15 ในวาระเริ่มแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมที่มีสถานศึกษาในสังกัด ดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จ ภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศใช้ระเบียบนี้

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้คณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้ รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

สถานศึกษาที่ไม่มีคณะกรรมการสถานศึกษา หรือคณะกรรมการโรงเรียนอยู่ในวันที่ประกาศใช้ระเบียบนี้ ให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมซึ่งเป็นเจ้าของสังกัด กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามข้อ 6 และ 7 แล้วแต่กรณี

ข้อ 16 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา

ธงชัย สันติวงษ์ (2537 : 174) ได้ให้ความหมายว่า นโยบาย หมายถึง ข้อความทั่วไปซึ่งใช้สำหรับ เป็นเครื่องมือนำทางสำหรับการบริหารงานต่าง ๆ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539 : 108) นิยามว่า นโยบาย หมายถึง แนวทางที่กำหนดขึ้นมาซึ่งอาศัยพื้นฐานจากเป้าหมายและกลยุทธ์ทั้งหมดขององค์การ เพื่อใช้เป็นทิศทางสำหรับบุคคลในองค์การ หรือหมายถึงข้อความทั่วไปเพื่อแนะแนวความคิด ในการตัดสินใจของผู้บริหาร ให้มั่นใจว่ามีการตัดสินใจที่เหมาะสม

ประชุม รอดประเสริฐ (2535 : 16-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนโยบายต่อการบริหาร คือ ช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าทำอะไร อย่างไร ช่วยให้ผู้บุคลากรทุกระดับชั้นในองค์กรหรือหน่วยงานได้เข้าใจถึงภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัด ก่อให้เกิดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการใช้อำนาจของผู้บริหารให้เป็นไปอย่างถูกต้องมีเหตุผล และช่วยให้เกิดพัฒนาการทางการบริหาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 42) ได้อธิบายแนวทางในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียน ในการกำหนดนโยบายและแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียนไว้ คือ คณะกรรมการต้องศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจเรื่องการวางแผนแต่ละประเภทที่โรงเรียนต้องมี โดยการเข้าอบรม ศึกษาจากเอกสาร แหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งอาจจะแต่งตั้งอนุกรรมการในการทำ โดยคณะกรรมการต้องคอยเป็นที่เลี้ยงช่วยเหลือ และเข้าไปมีส่วนร่วมตามความจำเป็นและเหมาะสม หลังจากนั้นก็นำร่องนโยบายและแผนพัฒนา พิจารณากำหนดเป็นนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียนต่อไป จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการจึงควรทำความเข้าใจศึกษาเรื่องการกำหนดนโยบายและการวางแผนและแนวทางการพัฒนาของชุมชน เพื่อสามารถกำหนดให้สอดคล้องเหมาะสม สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

อำรุง นาคช่วย (2538 : 21) ได้สรุปว่า โครงสร้างส่วนรวมของแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนแยกตามงานของโรงเรียน รวมเป็นหกงาน คือ แผนงานวิชาการ แผนงานกิจการนักเรียน แผนงานบุคลากร แผนงานธุรการและการเงิน แผนงานอาคารสถานที่ และแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ส่วน สมภพ ทิพย์เวียง (2534 : 8) กล่าวไว้ว่า แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาเป็นแผนระยะสั้นที่จัดทำขึ้นในแต่ละปีการศึกษา อาจแบ่งเป็นสองลักษณะ คือ แผนงานเฉพาะเรื่อง ซึ่งเป็นแผนแก้ปัญหา หรือแผนซึ่งกำหนดความต้องการในอนาคต ทั้งสองอย่างรวมกัน และแผนประจำเป็นแผนกำหนดรายละเอียดของงานที่ปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้วตามระเบียบข้อบังคับ เช่น การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน การประเมินผลการเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 43) ได้กล่าวถึง แนวทางในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนในการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนไว้ว่า คณะกรรมการต้องศึกษาแผนแม่บท แผนพัฒนา และข้อมูลด้านต่างๆของโรงเรียน เช่น ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวครู นักเรียน วัสดุครุภัณฑ์ และอื่นๆอยู่เสมอ เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาให้ความเห็นชอบ ตั้งแต่คณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ตามที่โรงเรียนเสนอรายชื่อขึ้นมา ซึ่งคณะกรรมการได้ผ่านความเห็นชอบแต่งตั้งจากคณะกรรมการโรงเรียนแล้ว จะเป็นผู้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยอาศัยแผนแม่บทเป็นหลักในการจัดทำ เมื่อจัดทำเสร็จก็นำแผนปฏิบัติการของโรงเรียนเสนอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการโรงเรียน โดยจะพิจารณาว่าสอดคล้องกับแผนแม่บท โดยอาศัยข้อมูลของโรงเรียนในการจัดทำ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และท้องถิ่นหรือไม่ ตลอดถึงการตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พิจารณาความชัดเจนและความเป็นไปได้ของแผนงาน โครงการ และอื่นๆ เมื่อเห็นว่าแผนปฏิบัติการของโรงเรียนมีความเหมาะสม ก็ให้ความเห็นชอบ โรงเรียนก็นำไปปฏิบัติ ประเมินและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน สรุปผลการปฏิบัติงานตามแผน แล้วเสนอต่อคณะกรรมการโรงเรียนต่อไป

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการพิจารณาให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินการของโรงเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายของแผนพัฒนาและตรงกับความต้องการของชุมชน

3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

สงบ ลักษณะ (2542 : 9) ได้ให้นิยามของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ ทั้งปวงที่จัดให้ผู้เรียนได้รับ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปในทางที่พึงปรารถนา ทั้งพฤติกรรม ความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ

กษมา วรวรรณ ณ อยุรยา (2539 : คำนำ) มีความเห็นว่า การจัดการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง ย่อมให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพัน ความรู้สึกหวงแหนและภูมิใจในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนาท้องถิ่นของตนเองในที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น อันได้แก่หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษาหรือระดับชาติ สามารถลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของตนเอง

กรมวิชาการ (2539 : 1 – 2) ได้กล่าวย่ำว่า หลักสูตรฉบับฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มีข้อกำหนดซึ่งเป็นแนวดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น กล่าวคือ ให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย และเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าว หลักสูตรจึงได้กำหนดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. กำหนดให้เรียนเนื้อหาซึ่งเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นโดยตรง โดยเนื้อหาที่กำหนดให้เรียนนี้อาจจัดเป็นหน่วยหรือรายวิชาโดยเฉพาะ หรืออาจแทรกอยู่ในเนื้อหาเรื่องอื่น ๆ ก็ได้

2. เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยท้องถิ่นสามารถจะดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

- 2.1 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.2 ปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชา
- 2.3 ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่
- 2.4 จัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่
- 2.5 จัดทำเนื้อหาวิชาเพิ่มเติมชิ้นใหม่

หรือแหล่งความรู้ที่สูงค่าของนักเรียน การเรียนรู้สามารถถ่ายทอดวิญญานสู่ลูกหลานหรือตัวนักเรียนได้ หลักสูตรท้องถิ่นเป็นเจตนารมณ์ของหลักสูตรปรับปรุง ท้องถิ่นต้องช่วยกันพัฒนาขึ้น โดย

เพิ่มเติมเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ แผนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมให้ดีขึ้น

สมนึก ดาดี (2543 : 14) ได้แสดงความเห็นว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ ภูมิปัญญาไทย และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้น ก่อนที่โรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของชุมชน โรงเรียนต้องค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อน ได้แก่ องค์ความรู้ ทรัพยากรมนุษย์ คุณค่า ทักษะ ศักยภาพ วิถีชีวิต และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตของชุมชน เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นความรับผิดชอบบุคลากรและหน่วยงานหลายฝ่าย ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ชุมชน องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ช่วยกันระดมความคิดและพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาถือเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษานั้น

4. การกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

เทียนฉาย กิระนันท์ (2530 : 182) ได้อธิบายว่า การกำกับติดตาม หมายถึง การควบคุมและประเมินผลการดำเนินงานซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าได้ปฏิบัติตามแผนประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ส่วน สมเดช สีแสง (2543 : 212) อธิบายว่า การกำกับ ติดตาม คือ การติดตามรวบรวมเก็บข้อมูล และตรวจสอบการปฏิบัติงาน ว่าได้ดำเนินการไปตามแผนหรือวัตถุประสงค์หรือไม่ เป็นมาตรฐานที่ช่วยในการปฏิบัติงานหรือการบริหารงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยที่ มานิตย์ สิทธิราช (2531 : 29) ได้บอกว่า ขั้นตอนการติดตามประเมินผลควรมีดังนี้ คือ การกำหนดแผนควบคุมงาน การติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน การตรวจสอบการปฏิบัติงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน และอุปสรรคระหว่างการทำงาน การปรับปรุงแผนและรายงานสรุปผลการปฏิบัติงาน ซึ่ง สมเดช สีแสง (2543 : 213) ได้ให้ความเห็นว่า การควบคุม กำกับ และติดตามแผนงานที่จัดเป็นระบบที่ชัดเจน ช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและสะดวกสำหรับผู้บริหารเอง วิธีที่จะควบคุมงานให้เป็นระบบนั้น อาจใช้แนวคิดวิธีการเชิงระบบ (System Approach) สำหรับเทคนิคการควบคุมงาน ประกอบด้วย การ

สังเกต ใช้สำหรับงานที่ไม่ซับซ้อน การสอบถาม จะใช้คู่กับการสังเกต เมื่อใช้วิธีสังเกตอย่างเดียวไม่ทราบผล การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ อาจใช้โอกาสต่างๆ เช่น การรับประทานอาหาร การสั่งการ ให้รายงานผลเป็นระยะ การจัดประชุมเพื่อพิจารณาการปฏิบัติงาน โดยกำหนดระยะเวลาไว้ อย่างชัดเจน การประสานงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่วน เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (2530 : 31) ได้ให้ความเห็นว่า การติดตามและกำกับงาน อาจดูจากการรายงาน การตรวจเยี่ยม และการนิเทศ

สรุปได้ว่า ในการกำกับและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาต้องพิจารณาจากแผนของโรงเรียนเป็นหลักแล้วตรวจสอบผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่เพียงไร

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานจัดการศึกษาในพื้นที่ เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญสูงสุด ที่จะสร้างโอกาสให้แก่เด็กจึงต้องดำเนินการอย่างจริงจังในเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้เด็กได้รับการศึกษาภาคบังคับในเขตบริการทุกคนได้เข้ารับการศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐาน และส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานหรือระดับที่สูงขึ้นไปตามกำลังและความสามารถของเด็กแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ . 2543 ข : 17)

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดหลักการ แนวทาง และแนวปฏิบัติการรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ประจำปีการศึกษาไว้ดังนี้

1. หลักการ

1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี อย่างทั่วถึง เสมอภาค และเป็นธรรม

1.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน

1.3 ให้สหวิทยาเขตและโรงเรียนรับผิดชอบในการรับนักเรียนมากยิ่งขึ้น

1.4 ส่งเสริมให้มีการใช้ผลการเรียนของนักเรียน ในการรับเข้าเรียนให้มากขึ้น เพื่อ

สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2. แนวทางการรับนักเรียน

2.1. ให้รับนักเรียนเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่งในเขตพื้นที่บริการไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบ(โรงเรียนใดจะรับนักเรียนในเขตพื้นที่บริการหมดก็ได้) โดยให้โรงเรียนและสหวิทยาเขตกำหนดสัดส่วนการรับนักเรียนที่บ้านใกล้โรงเรียนและเขตพื้นที่บริการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

2.2. ให้สถานศึกษารับนักเรียนโดยการคัดเลือกไม่เกินร้อยละสามสิบ จากนักเรียนที่มีความพร้อม พื้นฐานทางการเรียน นักเรียนที่มีความสามารถทางวิชาการ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านต่างๆ และจากผู้มีอุปการคุณ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้ การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกต้องประกาศให้ผู้เกี่ยวข้องทราบโดยทั่วกัน และจะใช้ผลการเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาคัดเลือกด้วยก็ได้

3. แนวปฏิบัติการรับนักเรียน

เพื่อให้การดำเนินการรับนักเรียนเป็นไปตามหลักการ และแนวทางของกรมสามัญศึกษา จึงกำหนดแนวปฏิบัติการรับนักเรียนปีการศึกษา 2544 ดังนี้

ให้สหวิทยาเขตแต่งตั้งคณะกรรมการรับนักเรียนของสหวิทยาเขต โดยมีประธานกรรมการบริหารสหวิทยาเขต เป็นประธาน ผู้บริหารโรงเรียนในสหวิทยาเขตทุกโรงและครูอาจารย์โรงเรียนละหนึ่งถึงสองคน เป็นกรรมการ มีหน้าที่ดังนี้

3.1 กำหนดเขตพื้นที่บ้านใกล้โรงเรียน และเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนและสหวิทยาเขตให้ชัดเจนครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด โดยสามารถซ้ำซ้อนกันในพื้นที่ที่จำเป็นได้ แล้วรายงานให้สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดและกรมสามัญศึกษาทราบ

3.2 กำหนดสัดส่วนในการรับนักเรียน ในส่วนของการคัดเลือกไม่เกินร้อยละสามสิบ แล้วรายงานให้สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดและกรมสามัญศึกษาทราบ

3.3 ดำเนินการรับนักเรียนในสหวิทยาเขต ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สอดคล้องกับหลักการและแนวทางการรับนักเรียน ปีการศึกษา 2544 ของกรมสามัญศึกษาและรายงานผลการดำเนินการให้สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดและกรมสามัญศึกษาทราบด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง ทันเวลา (กรมสามัญศึกษา .2544 : 5 – 7)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 1 – 2) ได้ให้ความหมาย มาตรฐานการศึกษา ไว้ว่า หมายถึง ข้อกำหนดทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใน 3 ด้าน

1. ด้านผลผลิต หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามจุดหมายของหลักสูตร

2. ด้านปัจจัย หมายถึง คน อุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ เทคโนโลยีที่จำเป็นต้องใช้ เพื่อนำไปสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพ

3. ด้านกระบวนการ หมายถึง ระบบ วิธีการ เทคโนโลยีเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพ การกำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจน มีประโยชน์หลายประการ คือ ทำให้สถานศึกษามีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน ทำให้กรมเจ้าสังกัดมีแนวทางในการจัดปัจจัย ความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้สถานศึกษาพึงมีพึงได้ตามมาตรฐานที่กำหนด เป็นการกำหนดความสำเร็จที่ควรทำได้ เป็นการป้องกันการเลื่อนไหลไปสู่มาตรฐานที่ต่ำกว่า และทำให้สะดวกในการกำกับ ตรวจสอบ และประเมิน ในด้านคุณภาพการศึกษา

โกวิทช์ ปรวาลพฤกษ์ (2537 : 7) ได้กล่าวถึงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ว่า มีสามประการ คือ คิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างเป็นระบบ วางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรที่จะพัฒนาในเรื่องการเรียนการสอน การบริหารและการนิเทศการศึกษา

สรุปได้ว่า มาตรฐานและคุณภาพการศึกษา อยู่ที่การบริหารจัดการในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่เพียบพร้อมด้วยความรู้ความสามารถตามศักยภาพแห่งตนของผู้เรียน ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กทุกคนในพื้นที่บริการได้รับการพัฒนาศักยภาพ เพื่อให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมประเทศชาติ

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

ในปัจจุบันรัฐบาลได้หันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับการพิทักษ์สิทธิเด็ก เนื่องจากเด็กมักจะถูกละเมิดสิทธิหรือเป็นผู้ถูกระทำอยู่เสมอ และมักจะเป็นเด็กอยู่ในวัยเรียน ทำให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการเรียนและด้านจิตใจของเด็ก ถูกบั่นทอนจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เด็กผู้ถูกระทำไม่สามารถโต้ตอบหรือเรียกร้องสิทธิได้ จึงสมควรได้รับการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 30 ที่ว่าด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มาตรา 34 บุคคลได้รับการคุ้มครองตามสิทธิ มาตรา 43 สิทธิในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย มาตรา 53 เยาวชนและบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริม

ความเสมอภาคทั้งหญิงและชาย มาตรา 86 รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนวัยทำงาน ค้ำครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง เฉลิมศักดิ์ นามเชียงใต้ (2542 : 41) ได้กล่าวถึงสิทธิเด็กที่จะต้องได้รับ 4 ประการ คือ

1. สิทธิการมีชีวิตอยู่รอด ซึ่งรวมทั้งสิทธิที่จะสามารถดำรงชีวิตให้อยู่รอดโดยมีคุณภาพชีวิตที่ดี
2. สิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครอง เนื่องจากปัจจุบันมีการละเมิดต่อเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำละเมิดต่อเด็กโดยบุคลากรที่อยู่ในสถานศึกษา เช่น การล่วงละเมิดทางเพศ การลงโทษนักเรียนเกินกว่าเหตุ
3. สิทธิจะได้รับการพัฒนาเพื่อให้เด็กเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
4. สิทธิในการมีส่วนร่วม เพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ในสังคมชุมชน และสถาบันที่เด็กอาศัยอยู่

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 7 - 13) ได้ให้ความสำคัญ โดยกำหนดไว้ในมาตรา 10 ดังนี้ การจัดการศึกษา ต้องให้บุคคลมีสิทธิและมีโอกาสในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย จะต้องจัดให้กับเด็กปกติ เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กขาดแคลน มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญสูงสุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและศักยภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2543 ข : 56 : 59) จึงได้ออกระเบียบ ว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2543 ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ คือ ให้บุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ ไม่กระทำการใดๆ โดยใช้ความรุนแรงหรือขัดแย้งต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการละเมิดทางร่างกาย ทางเพศ ทางวาจา หรือการบีบบังคับทางจิตใจ ตลอดจนการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ยังให้บุคลากรทางการศึกษาประสานงานกับชุมชน หน่วยงาน องค์กรและเอกชน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาสิทธิเด็กและเยาวชนด้วยความยุติธรรม เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน

7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารบุคคลและด้านบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวไว้ในมาตรา 289 ว่า "องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ" ประกอบกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดโอกาสให้ทุกส่วนของสังคมสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (all for education) ไม่จำกัดอยู่เฉพาะโรงเรียนของรัฐหรือเอกชนเท่านั้น แต่เปิดโอกาสให้ชุมชน ครอบครัวสามารถจัดการศึกษาได้ตามความพร้อมของตนเอง โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการ ตั้งแต่ระดับสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา ภูมิภาค ภูมิภาค ชุมชน การหลักรัฐธรรมนูญของท้องถิ่น (ศักราช พุทธศักราช . 2543 : 17) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเลนนีย์ จามริก (2532 : 22 – 46) ว่า ในการให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทางการศึกษานั้น สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดตั้งระบบโรงเรียนชุมชน จัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ และการจัดตั้งหมู่บ้านเด็ก ซึ่งจะเห็นได้ว่ารูปแบบต่างๆ เหล่านี้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษานั้นได้เสนอแนวทางในการบริหารจัดการด้านวิชาการไว้ โดยประกอบด้วยการกำหนดมาตรฐานวิชาการของสถานศึกษา การประเมินภายในเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และการกำกับติดตามประเมินและตรวจสอบมาตรฐานการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ นเรศ สวัสดิ์ (2542 : 57) ได้เสนอไว้ว่า การดำเนินงานของโรงเรียนจำเป็นต้องแสวงหาเงินมาใช้เพื่อช่วยให้งานประสบความสำเร็จ ดังนั้น การให้การแสวงหาและการให้การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญยิ่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วน สนิทหา บุญขวัญ (2535 : 37) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ในการพัฒนาโรงเรียนนั้น นอกเหนือจากคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมโดยตรงแล้ว ก็อาจขอความร่วมมือเป็นแรงงานก็ได้ เช่น แรงงานซ่อมแซมอาคารเรียน การสร้างรั้ว การขุดคูระบายน้ำ การตัดแต่งต้นไม้ หรืองานประเภทอื่นๆ การใช้ทรัพยากรในชุมชน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการจัดการเรียนการสอน เช่น การนำดิน หิน แร่ หรือพันธุ์ไม้ต่างๆมาใช้จัดกิจกรรมประกอบการสอนวิทยาศาสตร์ นำใบไม้ เมล็ดพืช สีจากพืช มาเรียนวิชาศิลปะ นำเมล็ดพืชมาเรียนในวิชาคณิตศาสตร์

สำหรับ นเรศ สวัสดิ์ (2542 : 58) ได้เสนอแนวคิดในการมีส่วนร่วมด้านการบริหารงบประมาณของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยควรมีส่วนร่วมในเรื่อง การพิจารณาเห็นชอบในการแต่งตั้งอนุกรรมการเกี่ยวกับการจัดทำแผนจัดสรรงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง รับผิดชอบต่อผลการจัดซื้อจัดจ้าง รับผิดชอบต่อพิจารณาหาทางช่วยเหลือ สนับสนุนให้ได้มาซึ่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ ตลอดจนทรัพยากรบุคคลตามที่โรงเรียนต้องการ พิจารณาให้ความเห็นชอบและให้ข้อเสนอแนะโครงการ

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการบริหารบุคคล สินทา บุญขวัญ (2535 : 50) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านบุคลากรของชุมชนหรือของคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา ได้มีส่วนสัมพันธ์ต่อกัน ได้แก่

1. ด้านความรู้ เป็นการให้บริการด้านความรู้ ข้อมูลข่าวสาร เป็นแหล่งวิทยากรแก่ชุมชน เช่น โรงเรียนจัดบริการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยจัดบุคลากรของโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ การฝึกอบรมด้านการเกษตร การสอนหรือฝึกอาชีพเกี่ยวกับช่างต่างๆ หรือเผยแพร่ความรู้ใหม่ๆ เช่น การรักษาสุขภาพอนามัย การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ

2. ด้านสวัสดิการ เป็นบริการที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของชุมชน เช่น ลานกีฬา สนามกีฬา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์ประจำหมู่บ้าน บริการโรงฝึกงาน เพื่อซ่อมเครื่องมือการเกษตร

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ค : 11) ได้กำหนดขอบข่ายงานบุคลากรไว้ประกอบด้วย 4 งานย่อย คือ การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน การพัฒนาและบำรุงรักษาบุคลากร การรักษาระเบียบวินัยและการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

สำหรับกรมสามัญศึกษา (2543 : 23) ได้เสนอแนะการมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคลากรของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่า ควรครอบคลุมในสามประเด็น คือ การกำหนดแผนพัฒนาครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษา การส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การให้ขวัญและกำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติคุณแก่ครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษา และการจัดสวัสดิการให้แก่ครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษาตามความเหมาะสม

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านบริหารทั่วไป

ในส่วนการบริหารจัดการด้านบริหารทั่วไปได้มีผู้เสนอแนะความคิดไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น สวาท หาญกลับ (2534 : 45) มีแนวคิดว่า ในการบริหารทั่วไปนั้น ชุมชนหรือคณะกรรมการสามารถเข้าร่วมงานกับโรงเรียนได้ เช่น กรณีโรงเรียนเชิญคณะกรรมการสถานศึกษามาให้ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นในการจัดทำแผนปฏิบัติการของโรงเรียน หรือเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาร่วมประชุมหรือชี้แจงนโยบายของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ โสภณ เพ็ชรพวง (2533 : 43) ที่มีความเห็นว่า การเชิญชุมชน ผู้ปกครอง หรือคณะกรรมการสถานศึกษามาให้ข้อมูลข้อคิดเห็นแก่โรงเรียน จะช่วยให้การกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนได้ตรงเป้าหมาย ซึ่งตรงกับแนวคิดของ ประไพ สุนทรมาจจะ (2536 : 10) ที่ว่า ในการมีส่วนร่วมในการบริหารทั่วไปนั้น หากโรงเรียนสามารถเชิญชุมชน ตัวแทนชุมชน ผู้ปกครอง หรือคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามาให้ข้อเสนอแนะ แนวคิดในการเสนอปัญหาและความต้องการในปัจจุบันของท้องถิ่นต่อโรงเรียน เสนอแหล่งวัสดุ อุปกรณ์ และตัวอย่างอาชีพ เพื่อช่วยเหลือการศึกษาของเด็กในโรงเรียน ช่วยให้คำแนะนำและข้อคิดเห็น ในการให้เนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ร่วมปรึกษาหารือ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงงานของโรงเรียน ก็จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นไปในแนวทางที่ดียิ่งขึ้น ส่วน ปรีชา คัมภีร์ปกครอง (2528 : 770 – 772) ได้เสนอแนะว่า การมีส่วนร่วมในด้านบริหารทั่วไปนั้น กระทำได้ในลักษณะเชิญชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การจัดงานประจำปี งานนิทรรศการ การฝึกอบรมประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนางานของโรงเรียนเป็นไปด้วยดี

สำหรับ กรมสามัญศึกษา (2543 : 24) ได้มีความเห็นว่า ในการให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทั่วไปนั้น สามารถกระทำได้หลายแนว เช่น ให้มีส่วนร่วมในการใช้และดูแลบำรุงรักษาอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ ของสถานศึกษา จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้สวยงาม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน

8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและของชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2539 : 12) ซึ่งเน้นการพัฒนาคน เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดและจัด

ทำแผน จึงมีสาระเกี่ยวกับบทบาทและการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นปรากฏอยู่ในแผน ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของคนไทย ได้กล่าวถึงการสนับสนุนการจัดเครือข่ายการเรียนรู้ โดยพัฒนาความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในการนำภูมิปัญญา มาเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างจริงจัง

หลักสูตรท้องถิ่น รุ่ง แก้วแดง (2541 : 226 – 227) ได้อธิบายว่า แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมาก โดยได้กำหนดไว้ในมาตรการทั้ง ในหมวดระบบการศึกษา แนวนโยบายการศึกษา เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนดังนี้

1. ยกกระดับภูมิปัญญาไทยให้เท่าเทียมกับวิทยาการสมัยใหม่
2. ส่งเสริมผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านให้พัฒนาภูมิปัญญาและสร้างองค์ความรู้ใหม่
3. ให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพหุภาคี (ชุมชน สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน)
4. เร่งดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาไทย
5. ให้มีการสอนในทุกระดับ ทุกประเภท และทุกรูปแบบการศึกษา
6. ให้ครูมีบทบาทนำความคิด เป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ประสานแหล่งความรู้สากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และกระจายความรู้ อย่างกว้างขวาง
7. ให้อุดมศึกษาเป็นหลักในการผลิตองค์ความรู้ที่เกิดจากการประสานวิทยากรสากล กับภูมิปัญญาไทย

ส่วน จันทน์ แรกพินิจ (2540 : 7) ได้อธิบายว่า กระทรวงศึกษาธิการได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์และนโยบายการส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

ยุทธศาสตร์ พัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาไทยผสมผสานกับความรู้สากล แล้วเชื่อมโยงให้เข้าสู่การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเสริมสร้างระบบการเรียนรู้และระบบคุณค่าในครอบครัว ชุมชน และสังคม

นโยบาย

1. นโยบายเชื่อมโยงภูมิปัญญากับการเรียนรู้

มาตรการ

- 1) ปรับระบบการศึกษา ให้เป็นการศึกษาชุมชนและให้ใช้ทุนภูมิปัญญาจากชุมชนเข้ามาใช้ในการเรียนรู้ของชุมชน
- 2) ให้สถานศึกษาทุกระดับ ทุกแห่ง เป็นหน่วยศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล

ชุมชน ศึกษาชุมชนแบบองค์รวม

- 3) กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งมีวิชาที่วัดด้วยประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชนเป็นวิชาบังคับ
- 4) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์และเชื่อมโยงภูมิปัญญาเข้ากับความรู้สากลอย่างมีส่วนร่วม
- 5) ให้ปรับท่าทีความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร คนของรัฐกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6) ส่งเสริมให้ผู้ทรงภูมิปัญญามีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาบนพื้นฐานของภูมิปัญญาไทยในสถานศึกษา ชุมชน สถานประกอบการ
- 7) ครูในชุมชนมีบทบาทเป็นผู้นำสู่การจัดประสบการณ์ที่ประมวลและเชื่อมโยงภูมิปัญญาไทยกับความรู้สากล ให้เกิดกระบวนการด้านการเรียนรู้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 8) ให้สร้างตำรา คู่มือ จากความรู้ท้องถิ่นเพื่อใช้ในท้องถิ่น

2. นโยบายส่งเสริมศักยภาพภูมิปัญญาเพื่อสร้างเสริมสติปัญญา

มาตรการ

- 1) ใช้หลักธรรมทางศาสนาสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
- 2) ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้ที่จัดกระบวนการในชุมชน
- 3) จัดกิจกรรมให้สมาชิกในชุมชนได้วิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารข้อมูลอย่างต่อเนื่อง
- 4) จัดเวทีแห่งการเรียนรู้ เช่น ลานคำ ลานกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้ในชุมชน
- 5) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาไทยกับความรู้สากล
- 6) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อศึกษาพัฒนาถ่ายทอดภูมิปัญญา
- 7) จัดให้มีระบบการเทียบวุฒิ ตำแหน่ง ผู้ทรงภูมิปัญญา
- 8) ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญา ส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อรักษา พัฒนาถ่ายทอดภูมิปัญญา
- 9) สนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี ศึกษาดูงาน
- 10) ส่งเสริมกระบวนการวิจัยให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในชุมชน

9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนการประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์และคนอื่น ๆ (2538 : 118) บันทึกว่า งานความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาจัดขึ้น ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาและบุคลากรรายรอบสถานศึกษาได้รับรู้ด้วยกัน เพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกัน เกิดความร่วมมือและช่วยเหลือกันให้ได้ประโยชน์

ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 ก : 326) กล่าวว่า ความสัมพันธ์กับชุมชน หมายถึง การอำนวยความสะดวกเพื่อความร่วมมือช่วยเหลือ ประสานงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน โดยมุ่งสร้างสรรค์ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆแก่สถานศึกษาและชุมชน

สำหรับกรมสามัญศึกษา (2532 : 31 – 33) ให้แนวปฏิบัติแก่สถานศึกษาในสังกัดว่า ควรวางแผนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมทางด้านคุณธรรม จริยธรรม การจัดกิจกรรมด้านการกีฬา การให้บริการแก่ชุมชน และการขอรับการสนับสนุนจากชุมชน

ในขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ช : 21) ได้เสนอแนวทางในการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาต้อง ประสานงานกับประชาชน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เข้าร่วมกันพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และเป็นแหล่งที่จะให้บริการแก่ชุมชน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษา ประสานสัมพันธ์กับชุมชนและองค์การภายนอกให้ความสัมพันธ์ของสถานศึกษาและใช้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน เป็นแหล่งบริการชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเข้าไปมีส่วนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน

สวาท หาญกลับ (2534 : 54) ได้อธิบายว่า คณะกรรมการสถานศึกษาต้องทำหน้าที่ประสานงานกับชุมชนและองค์ส่วนท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชน หน่วยงานส่วนราชการ และการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ การประสานงานให้หน่วยงานอื่นมาจัดกิจกรรม เพื่อให้บริการในสถานศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน เช่น สาธารณสุขมาตรวจสุขภาพ ฉีดวัคซีน สาธิตการทำอาหารเสริมสำหรับเด็ก หรืออื่นๆ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ

เกษตรมาจัดทำแปลงสาธิตในสถานศึกษา การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสัตว์ การขยายพันธุ์พืชและ การทำปุ๋ยหมัก

กล่าวโดยสรุป คณะกรรมการสถานศึกษา ควรมีบทบาทที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือองค์กรท้องถิ่น โดยการให้ความเห็นชอบในแผนการจัดกิจกรรม ประสานงานชุมชนของโรงเรียนและคอยกำกับติดตามให้ความช่วยเหลือและให้ข้อเสนอแนะแก่ สถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ ของสถานศึกษาเป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายที่วางไว้

10. การให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 46) ได้กล่าวว่า คณะ กรรมการสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อรับทราบ ความก้าวหน้าของการดำเนินงาน สถานศึกษาจะต้องรายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการ สถานศึกษาได้รับทราบอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้ง ซึ่งสถานศึกษาและคณะกรรมการสถาน ศึกษา ควรมีบทบาทและหน้าที่ที่สัมพันธ์กัน โดยสถานศึกษาจะต้องจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน และ รายงานผลการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ ให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้รับทราบ ส่วนบท บาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ต้องรับทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ตาม แผนงาน โครงการ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 ข : 104) ได้เสนอแนวคิดว่า การให้คณะ กรรมการสถานศึกษารับทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงานของสถานศึกษา อาจทำได้หลายรูปแบบด้วยกัน

1. การรายงานผลสำเร็จของสถานศึกษาให้ชุมชนทราบโดยวิธีต่าง ๆ
2. การประชาสัมพันธ์สถานศึกษา
3. การประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษา
4. รับฟังข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสถานศึกษา

สุวิทย์ บุญช่วย (2525 : 13) กล่าวว่า การที่สถานศึกษารายงานความก้าวหน้าให้คณะ กรรมการสถานศึกษาทราบ เป็นการสร้างความศรัทธาและเชื่อถือ ความมั่นใจให้เกิดแก่ชุมชน สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและผู้ปกครอง ส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชนเข้าใจหน้าที่ของ สถานศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา และส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชน มีความเข้าใจและรู้สึก ว่า สถานศึกษาเป็นของชุมชน สถานศึกษาควรจัดให้มีการสำรวจความคิดเห็น และความต้องการของ

ชุมชนเสมอ เพื่อนำปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามแผนงาน โครงการของสถานศึกษาอยู่เสมอ

ถาวร จันทศิริ (2540 : 20) สรุปไว้ว่า การจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาถือว่าการศึกษาคือเรื่องส่วนรวมของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน จึงต้องรับรู้ความสำเร็จ และความล้มเหลวของการจัดการศึกษา ดังนั้น เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะเลขาธิการคณะกรรมการสถานศึกษา จะต้องนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของผู้เรียน และสภาพการจัดการศึกษา โดยส่วนรวมที่จะนำไปสู่เป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อความ เป็นเลิศ ในปี 2550 การรายงานพัฒนาการหรือความก้าวหน้าของนักเรียน ให้รายงานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (competencies) ของผู้เรียน ด้านภาษา และการสื่อสารวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ สุขภาพ และความปลอดภัย การเข้าสังคม นิสัยการทำงาน โดยนำเสนอในด้านความสามารถของพัฒนาการด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากการรายงานผลการเรียนตามปกติ ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู และหน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการ ร่วมกัน ประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะและรายงานผลประจำปีโดยใช้พฤติกรรมพัฒนาของผู้เรียนเป็นหลัก แล้วร่วมกันจัดทำรายงานเสนอประเด็นต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาผู้เรียนในด้านความสามารถ ทั้งด้านพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ จิตใจ เปรียบเทียบระหว่างต้นปีกับปลายปี ระหว่างกลุ่มเก่งที่สุด กลุ่มเก่ง กลุ่มอ่อน กลุ่มอ่อนที่สุด เพื่อตรวจสอบความเท่าเทียมกันในการพัฒนา
2. วิธีการพัฒนาต่างๆที่ใช้แล้วได้ผล และองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้วิธีที่ใช้ไปแล้วได้ผล
3. ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติที่มีต่อการพัฒนาที่ทำได้ไปแล้ว รวมทั้งผลกระทบทางบวก ทางลบ และความภาคภูมิใจที่มีอยู่

จึงสรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษา ต้องรับทราบและให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา ตามแผนงาน โครงการ และสถานศึกษาจะต้องรายงานผลการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ เช่น การประชุม เพื่อความเข้าใจตรงกัน ตลอดจนรับทราบข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงก่อนการรายงานสู่สาธารณชนต่อไป

11. การแต่งตั้งที่ปรึกษา และหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 49 - 50) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาด้านนี้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาต้องพิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษา หรือคณะอนุกรรมการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่สถานศึกษามอบหมาย โดย

สถานศึกษา ต้องดำเนินการสำรวจ และจัดทำทำเนียบบุคลากรที่มีความสามารถ และบุคคลตัวอย่างด้านต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตแล้วนำเสนอรายชื่อบุคคลที่มีความสามารถและบุคคลตัวอย่างด้านต่างๆ ต่อคณะกรรมการสถานศึกษา

สินเทา บุญขวัญ (2535 : 61) ได้กล่าวถึงรายละเอียดของการแต่งตั้งที่ปรึกษาไว้ว่าการแต่งตั้งที่ปรึกษาอาจแต่งตั้งจากบุคคลที่อาวุโสในหมู่บ้านหรือเขตบริการของสถานศึกษา บุคคลที่ประชาชนในหมู่บ้านนับถือ บุคคลที่ประสบความสำเร็จในสาขาอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน หรือบุคคลอื่น ๆ ที่สถานศึกษาเห็นว่าเหมาะสม โดยที่ปรึกษามีหน้าที่ให้คำปรึกษา หรือสนับสนุนสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาอีกคณะหนึ่ง ซึ่งเท่ากับมีผู้ช่วยเหลือสถานศึกษาเพิ่มขึ้นอีกในด้านคณะกรรมการดำเนินงาน

ดังนั้นสรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาสถานศึกษา โดยพิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการตามภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษา ตามจำเป็นและความเหมาะสม

12. การปฏิบัติกรอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัด

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 67 : 68) ได้กล่าวถึงบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาว่า ควรมีบทบาทในเรื่องการเสนอแนะนโยบายให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาโดยทั่วไป

ส่วน ประจักษ์ ลุนราศรี (2524 : 12 - 13) ได้สรุปหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาไว้ว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาด้านการรับปรึกษาหารือในการจัดการศึกษา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการทั่วไปของสถานศึกษา เป็นที่ปรึกษาในด้านการให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเท็จจริงต่างๆแก่ผู้บริหารสถานศึกษา

วาด หนูมา (2540 : 31) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาไว้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนการศึกษา เพราะว่า คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ใกล้ชิดกับชาวบ้าน เป็นตัวแทนของชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาสถานศึกษา ตั้งแต่การร่วมวางแผน การกำหนดนโยบายของสถานศึกษา ร่วมดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในรูปแบบของการสนับสนุน ร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ตลอดจนช่วยประสานสัมพันธ์ ให้ข้อเสนอแนะ ระดมทรัพยากรท้องถิ่นมาช่วยพัฒนาสถานศึกษาให้ก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 ข : 24) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติกรอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาที่คณะกรรมการสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่อยู่ว่า ควรรับทราบ

ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามภารกิจที่หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษามอบหมาย ตลอดจนให้ความร่วมมือส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานในภารกิจที่สถานศึกษา จะต้องปฏิบัติตามควรที่ได้รับมอบหมาย จากหน่วยงานต้นสังกัด

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ในส่วนที่ได้กำหนดไว้ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ควรต้องรู้บทบาทของตนเองและมีความรอบรู้ในเรื่องการบริหาร การศึกษาและเรื่องอื่นๆที่นอกเหนือจากภารกิจที่ระเบียบกำหนดไว้ เพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ตาม บทบาทได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพต่อสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ไพศาล อินทับทัน (2536: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา และผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของคณะกรรมการประถมศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา และผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ปฏิบัติหน้าที่จริงอยู่ในเกณฑ์น้อย และบทบาทที่เป็นจริงของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา แตกต่างจากบทบาทที่คาดหวัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทั้งสองกลุ่มมีความคาดหวังที่จะให้คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้มากกว่าที่ได้ปฏิบัติอยู่จริง กล่าวคือ ทั้งสองกลุ่มต้องการให้คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการประสานงานชุมชน เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ ด้านการให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะแก่ผู้บริหาร และด้านการให้ความช่วยเหลือ หรือสนับสนุนกิจกรรมทั่วไปของโรงเรียนตามลำดับ

ไพโรจน์ พรหมมีเนตร (2533 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การแสวงหาความช่วยเหลือ และความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงาน และส่วนราชการของคณะกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องจัดหารายได้เพื่อบำรุงการศึกษา และขอแรงงานจากชุมชนเพื่อพัฒนาอาคารสถานที่ การปรับปรุงบริเวณโรงเรียน

สุนทร ขอบทำดี (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่า คณะกรรมการศึกษาส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน มีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครอง ประสานงานให้มีการเผยแพร่ข่าวสารในที่ชุมชน และขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองมาเยี่ยมโรงเรียน โดยร่วมกิจกรรมของโรงเรียนด้านการให้บริการแก่ชุมชน มีส่วนร่วมเสนอแนะและประสานให้โรงเรียนร่วมกับหน่วยงานให้บริการความรู้แก่ประชาชนที่โรงเรียน และแสวงหาความช่วยเหลือจากชุมชนนำมาปรับปรุงอาคารสถานที่ให้บริการชุมชน ในด้านการร่วมกิจกรรมกับชุมชน มีบทบาทขอความร่วมมือให้โรงเรียนจัดกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น ให้ครูนักเรียนร่วมพัฒนาชุมชน และสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกับประชาชน ในด้านการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน มีบทบาทขอความร่วมมือประชาชนร่วมกิจกรรมวันสำคัญที่โรงเรียน ช่วยพัฒนาโรงเรียนด้วยแรงงาน ช่างก่อสร้าง และวิทยากรซึ่งยังมีน้อย และแสวงหาความช่วยเหลือนักเรียนจากชุมชน โดยจัดอาหารกลางวัน ทักนักเรียน และด้านเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น มีบทบาทแสวงหาความช่วยเหลือจากประชาชน นำมาสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มโรงเรียนในการแข่งขันกีฬา งานวันเด็ก การเข้าค่ายพักแรม จากกลุ่มบุคคล ศิษย์เก่าจัดตั้งกองทุน มูลนิธิ เพื่อพัฒนาโรงเรียน และให้ข้อมูลและการให้บริการของโรงเรียนแก่หน่วยงานอื่น คือ วัด สถานีนอนามัย และสภาตำบล

เจษฎา บุรณะจารุ (2540 : บทคัดย่อ) แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ความต้องการของคณะกรรมการโรงเรียนที่มีต่อการบริหารชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สี่ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาชุมชนและร่วมกิจกรรมชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ คณะกรรมการโรงเรียนประกอบด้วย ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียน ประชาชน และผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น พบว่า ความต้องการของคณะกรรมการโรงเรียนที่มีต่อการบริการชุมชนอยู่ในระดับมากทั้งสี่ด้าน และความต้องการในการบริการชุมชนของคณะกรรมการโรงเรียน ทุกสถานศึกษามีความต้องการต่องานทุกด้านไม่แตกต่างกัน

พิทักษ์ จอมเมือง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันโดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน โดยส่วนรวมและรายด้าน แตกต่าง

กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติงานสูงกว่าผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียน

จุฬารัตน์ ดิสุคนธ์ (2537 : 96) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า กรรมการศึกษาส่วนใหญ่ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดหลักสูตร อุปกรณ์ให้กับโรงเรียน การปรับปรุงซ่อมแซมห้องเรียน สำหรับการแสวงหาความช่วยเหลือ และความร่วมมือจากประชาชน ตลอดจนประสานงานกับชุมชนหน่วยงาน และส่วนราชการนั้น พบว่า จะเป็นการจัดหลักสูตร อุปกรณ์ การส่งเสริมสุขภาพอนามัย และแจ้งความประพฤติของนักเรียนแก่โรงเรียน

ประไพ สุรินทร์จนะ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี พบว่า ปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาซึ่งเป็นกรรมการศึกษาโดยตำแหน่งและกรรมการศึกษาโดยการแต่งตั้งทั้งสี่ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประสานงาน ด้านการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ด้านการแต่งตั้งคณะกรรมการและด้านการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการประถมศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพ ได้แก่ กรรมการศึกษาโดยตำแหน่งกับกรรมการศึกษาโดยการแต่งตั้ง พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานโดยส่วนรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ประสาน รักพ่วงและคณะ (2542 : 60 – 61) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตาก ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ในภาพรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับรายการที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน รองลงมาคือ มีส่วนร่วมรับทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน ส่วนรายการที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย จัดทำแผนแม่บท และแผนพัฒนาโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน ด้านบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 พบว่า คณะกรรมการโรงเรียนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครูในโรงเรียนมีการปฏิบัติสูงกว่า ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่าของโรงเรียนและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีการปฏิบัติสูงกว่ากลุ่มผู้ปกครองและศิษย์เก่าของโรงเรียน

งานวิจัยในต่างประเทศ

สมิท (พิทักษ์ จอมเมือง . 2541 : 27 – 28 ; อ้างอิงมาจาก Smith . 1971 : 2377 – A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการการศึกษา ในการวางแผนและการพัฒนาของมหาวิทยาลัยมลรัฐมิชิแกน พบว่า สมาชิกของคณะกรรมการการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยคณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมเห็น คณะกรรมการการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นไปกว่าเดิมหากได้มีคณะกรรมการดังกล่าว เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ผลการวิจัยของสมิท สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฮาโรลด์ (Harold . 1983 : 2517 – A) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจ บทบาทของคณะกรรมการการศึกษาในการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น ผลการทำวิจัย พบว่า คณะกรรมการศึกษามีบทบาทสำคัญมาก ในการกำหนดนโยบาย และการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น

บรูซ (พิทักษ์ จอมเมือง . 2541 : 28 ; อ้างอิงมาจาก Bruce . 1972 : 6026 – A) ซึ่งได้ทำการวิจัยบทบาทของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่า ความคาดหวังของโรงเรียนที่เกี่ยวกับชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่จะมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน สำหรับความคาดหวังของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษานั้น ผลการทำวิจัยมีดังนี้ ครูใหญ่คาดหวังที่จะให้ผู้ปกครองของนักเรียนได้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจการหรืองานวางแผนของโรงเรียน ให้องค์การศาสนาและสถาบันอื่นในสังคม ได้หันมาสนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ การอบรมสั่งสอนเด็กให้มากยิ่งขึ้น ให้การทำงานมีความคาบเกี่ยวระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และอยากจะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเด็กด้วย ครูและผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้ครูใหญ่มีที่พักหรือที่อยู่อาศัยอยู่ภายในบริเวณโรงเรียน ครูใหญ่มีความเห็นว่า การสื่อความหมายระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีอุปสรรคอยู่อย่างหนึ่ง คือ การที่ให้ความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเนื่องมาจากการถ่ายทอดข่าวหรือการส่งข่าวเกิดการผิดพลาด

พอลลอสซี (ปราโมทย์ กิ่งแก้ว . 2544 : 47 ; อ้างอิงมาจาก Pollozzi . 1981 : 42 (4) 1481) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการตัดสินใจของ โรงเรียนท้องถิ่น ในมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยสอบถามคณะกรรมการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบที่ใช้ในการจัดการศึกษาควรขยายออกไปเป็นรูปแบบของชุมชนเมืองด้วย การจัดการศึกษาในท้องถิ่นควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย โรงเรียนไม่ควรติดอยู่กับนโยบายมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรเสนอนโยบายที่ตรงกับความสามารถของตน และส่วนที่โรงเรียนควรคำนึง คือ ความรับผิดชอบกิจกรรมของโรงเรียนจัดขึ้นและอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ การปฏิบัติจะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษางานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษายังปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ส่วนใหญ่ยังคงมีบทบาทในด้านของการจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ การซ่อมแซมและการก่อสร้างอาคารเรียนรวมถึงการสนับสนุนในด้านงบประมาณเป็นส่วนใหญ่ คณะกรรมการสถานศึกษายังไม่ได้เข้าไปมีบทบาทในด้านการบริการนโยบาย การควบคุม กำกับติดตามในเรื่องของการบริหารงบประมาณ และการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน อย่างดีพอ ซึ่งถ้าหากคณะกรรมการสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมและได้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทในการบริหารการศึกษาของสถานศึกษา อย่างเต็มกำลังความสามารถและเต็มใจแล้ว สถานศึกษาย่อมจะได้รับการพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับและต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง